2015

M. A. Part–II Examination

SANSKRIT

PAPER—V

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

The figures in the right hand margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

First Half

(Marks–60)

1. कस्यचिदेकस्य प्रश्नस्योत्तरं प्रदेयम् — 10

 a) मम्मटाभिमतं काव्यस्वरूपमुपवर्ण्यताम् ।

 b) काव्यकारणरूपेण यानि मम्मटसम्मतानि तानि व्याख्यायन्ताम् ।

(Turn Over)

c) सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् —

i) वुधैर्वैयाकरणैः प्रधानभूतस्फोटरूपव्यङ्ग्यव्यञ्जकस्य शब्दस्य ध्वनिरिति व्यवहारः कृतः

ii) शब्दचित्रं वाच्यचित्रमव्यङ्ग्यं त्ववरं स्मृतम् ।

2. यथेच्छं प्रश्न एकः समाधेयः — 10

a) मम्मटमते शब्दः कतिविधः ? तेषु वाचकस्वरूपं वर्णयत ।

b) का नाम वृत्तिः ? मम्मटनये वृत्तयः? कति? तासु लक्षणायाः स्वरूपं सोदाहरणं यथाग्रन्थं प्रतिपादयत ।

c) सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् —

i) तात्पर्यार्थोऽपि केषुचित्

ii) उभयरूपा चेयं शुद्धा उपचारेणामिश्रितत्वात्

3. यथाभिमतं प्रश्नद्वयस्योत्तरं प्रदेयम् — 10×2

a) सभेदं सोदाहरणमुपमालङ्कारस्वरूपं विशदयत ।

b) यथेच्छमलङ्कारद्वस्य स्वरूपं सोदाहरणं व्याख्यायताम् —

श्लेषः, अपह्नुतिः, समासोक्तिः, ससन्देहः ।

c) सयुक्तिकं यथेच्छं द्वयोः अलङ्कारनिर्णयः क्रियताम् —

i) वदनं वरवर्णिन्यास्तस्याः सत्यं सुधाकरः ।
सुधाकरः क्व नु पुनः कलङ्कविकलो भवेत् ॥

ii) राकायामकलङ्कं चेदमृतांशोर्भवेद्वपुः ।
तस्या मुखं तदा साम्यपराभवमवाप्नुयात् ॥

iii) देवी भावं गमिता परिवारपदं कथं भजत्वेषा ।
न खलु परिभोगयोग्यं दैवतरुपाङ्कितं रत्नम् ॥

iv) जितेन्द्रियतया सम्यग्विद्यावृद्ध निषेविणः ।
अतिगाढगुणस्यास्य नाब्जवद्भङ्गुरा गुणाः ॥

d) पार्थक्यं निरूपयत —

i) रुपकोत्प्रेक्षयोः

ii) दृष्टान्त-निदर्शनयोः

4. ध्वनिविरोधिमतवादेषु अभाववादिनां मतं सम्यगुपस्थाप्यताम् । 14

अथवा

आनन्दववर्धनकृतध्वनेः विभागद्वयस्य स्वरूपं व्याख्यायताम् ।

5. सप्रसङ्ग व्याख्यायतमङ्गं — 6

प्रतीयमानं पुनरन्यदेव वस्त्वस्ति वाणीषु महाकवीनाम् ।
यत्तत् प्रसिद्धवयवातिरिक्तं विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु ॥

अथवा

काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा ।
क्रौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः ॥

Second Half

(Marks–40)

1. भरतमतानुसारेण कति वृत्तयः सन्ति? तेषां नामानि उल्लिख्य कैशिकीवृत्तेः स्वरूपं प्रस्तूयताम् । 14

अथवा

भट्टनायकस्य भुक्तिवादं निरूपयत ।

2. a) अधोलिखितेषु कस्यचिदेकस्य व्याख्या कार्या – 6

i) जग्राह पाठयमृग्वेदात्सामभ्यो गीतमेव च ।

यजुर्वेदादभिन्यान् रसानाथर्वणादपि ॥

ii) नैकान्ततोऽत्र भवतां देवानां चात्र भावनम् ।

त्रैलोक्यस्यास्य सर्वस्य नाट्यं भावानुकीर्तनम् ॥

iii) सर्वशास्त्राणि शिल्पानि कर्माणि विविधानि चा ।

अस्मिन्नाट्ये समेतानि तस्मादेतन्मया कृतम् ॥

अथवा

b) अधोलिखितेषु यथेच्छं <u>द्वितयस्य</u> टीका लेख्या – 3+3

जर्जरदण्डः, रङ्गपूजनस्य महत्त्वम्, अनुभावः, स्थायिभावः ।

3. कार्यस्य कति अवस्था सन्ति ? तासु अवस्थासु त्रयाणां स्वरूप सोदाहरणं प्रस्तूयताम् ।

अथवा

व्याख्यायताम् :—

रूपकं तत् समारोपात् ।

4. अधोलिखितेषु यथेच्छं <u>द्वितयस्य</u> टीका लेख्या – 3+3

प्रकरी, मुखसन्धिः वीथी, प्रवेशकः ।

—o—